

HET MAATSCHAPPELIJK GEMIDDELDE ARBEIDSUUR ALS GRONDSLAG

DER PRODUCTIE

a. Kautskyaansche moeielijkheden.

Reeds vroeger wezen we er op (zie blz. 37), dat Max Weber en Ludwig Mises hun lauweren konden oogsten bij het verslaan van de arbeidstijdrekening en hoe Kautsky zich daarbij een heel bevattelijke leerling toonde. In zijn boek: "Die proletarische Revolution und ihr Programm" (Uitgave - Dietz - Stuttgart, 2e druk 1922) geeft hij daarvan de bewijzen. Maar hierbij komt hij in de moeielijkheid, dat hij zich nu ook tegen Marx keeren moet. Zijn gewoonte getrouw doet hij dat natuurlijk niet en zoo verklaart hij de arbeidstijdrekening voor theoretisch wel denkbaar, maar ongeschikt voor praktische doorvoering. Voor hij tot een uiteenzetting van deze overwegingen begint, geeft hij dan eerst een formuleering van de arbeidstijdrekening, waarbij echter dient opgemerkt, dat hij per ongeluk vergeet, er bij mee te deelen, dat dit de zienswijze van Marx was.

Kautsky toont eerst de onmogelijkheid van een productie zonder rekeneenheid en besluit daaruit, dat

"het geld als maatstaf voor de boekhouding en de berekening van de ruilverhoudingen in een socialistische samenleving onontbeerlijk"

is. Maar dan vraagt hij :

"Zal daartoe hetzelfde geld nodig zijn, dat heden nog bestaat....., dat uit een aparte waar, meestal goud, gevormd wordt? Zou men niet in de plaats van dit product en vertegenwoordiger van menselijke arbeid, deze zelf direct als maatstaf voor de waarde kunnen bepalen en een arbeidsgeld scheppen, dat de geleverde arbeid direct aangeeft? Dat zou bijvoorbeeld in deze vorm denkbaar zijn, dat ieder arbeider voor ieder arbeidsuur, dat hij gewerkt heeft, een bewijs krijgt; hiervoor krijgt hij recht op het product van een arbeidsuur. Voor ieder product zou dan berekend moeten worden, hoeveel arbeid het gekost heeft. Voor het loon van een arbeidsdag kon de arbeider steeds producten kopen, voor welker vervaardiging een arbeidsdag nodig is. De rekening zou steeds volkomen moeten kloppen, iedere uitbuiting zou uitgesloten zijn en de arbeider zou volkomen vrij -

heid hebben, hoe hij zijn loon zou willen besteden. Iedere voogdij van een of andere overheid, die de afzonderlijke personen rantsoenen toewijst, zou vermeden zijn. Ongetwijfeld, zou zulk geld denkbaar zijn. Maar zou het ook praktisch zijn door te voeren?"

(Kautsky - "Die proletarische Revolution und ihr Programm" - blz. 318)

Ach neen! Hoe jammer, dat het niet kan! En waarom kan het niet? Omdat Kautsky meent, dat het verschil in loonen en het stukwerk dit verhindert en omdat hij het communisme nog altijd als het monster-kartel van Hilferding ziet, waar de leiders der productie vanuit hun centrale regeeringsbureaux het heele wereld-bedrijfsleven beheerschen! Zodoende komt hij tot een volkomen foutieve probleemstelling. Het vraagstuk krijgt het volgende karakter :

Door de opheffing van het privaatbezit wordt het heele maatschappelijke bedrijfsleven tot één geheel verbonden. De producten gaan van het ééne bedrijf naar het andere, totdat tenslotte het "eindproduct" voor de consumptie geschikt is. Bij het doorgeven van de half-fabrikaten en grondstoffen is zoowat de heele wereld te pas gekomen : duizendenen nog eens duizenden arbeiders hebben hun arbeidskracht gegeven, vòòr bijvoorbeeld een paar schoenen voor de consumptie geschikt waren, vòòr ze als "eindproduct" verschenen. Hoe veel arbeidsuren bevat tenslotte dit eindproduct ? ?

Ziedaar het raadsel, bij de oplossing waarvan Kautsky moedeloos het hoofd laat zinken. Ja, theoretisch moet de oplossing natuurlijk mogelijk zijn! Maar praktisch? Neen, want

"welk een onmogelijke arbeid zou het zijn, voor ieder product het bedrag aan arbeid te berekenen, dat het vanaf het eerste begin tot volledig eindproduct inclusief transport en andere nevenwerkzaamheden gekost heeft"

(Kautsky - als boven - blz. 318)

"De schatting der waren naar de arbeid die ze belichamen" (is zelfs met het) "ontzaggelijkste en volmaak-

ste statistische apparaat" (niet mogelijk).
(Kautsky - als boven - blz. 321)

Inderdaad. Kautsky heeft volkomen gelijk, dat het langs deze weg volkomen onmogelijk is. Echter: een dergelijke wijze van productieberekening bestaat alleen in de fantasie van Kautsky.

b. Het antwoord van Leichter.

Moge Leichter het ook al roerend met Kautsky eens zijn, dat een samenleving zonder uitbuiting tot de fantasieën van het Duizendjarig Rijk behoort, zoo weet hij toch veel beter hoe de berekeningen in de productie verlopen, dan zijn grijze partijgenoot. Hij wijst er met de meeste nadruk op, dat binnen een trust of kartel nooit goederen zonder "verrekening" worden overgedragen en dat dit ook in het communisme zoo zal zijn.

"Er bestaan betrekkingen tusschen de afzonderlijke bedrijven en deze betrekking zal zoolang in de wereld bestaan, als er arbeidsdeeling is en de arbeidsdeeling in deze hoogere zin zal zich met de vorderingen der techniek nog verder ontwikkelen."

(Leichter - "Die Wirtschaftsrechnung in der sozialistischen Gesellschaft" - blz. 54)

"Alle zakelijke voorwaarden der productie, alle half-fabrikaten, alle grond- en hulpstoffen, die door andere bedrijven in het verder verwerkende bedrijf geleverd worden, worden hem berekend, gefactureerd."

(Leichter - als boven - blz. 6)

"De kartelmagnaten, of - bij socialistisch bedrijfsleven - de leiders van het geheele bedrijfsleven zullen niet verschillende bedrijven met hetzelfde programma volgens verschillende methoden en met verschillende kosten laten werken. Dit is dan ook voor de vele zwakkere ondernemers een prikkel, zich in het kapitalisme willens of onwillens door een reuze-concern te laten "opslokken", omdat zij hopen, dat zij nu ook voor "hun" bedrijf de binnen het kartel als doelmatigst erkende organisatie, de beste methode van fabricatie, de bekwaamste beambten, benut zullen worden, om de productiviteit van het bedrijf op te voeren.

Daartoe is het echter noodzakelijk, de resultaten van alle bedrijven afzonderlijk te berekenen en net te doen - zij het in kapitalistische of

socialistische productie - alsof ieder bedrijf een eigen ondernemer had, die zich over de resultaten der productie rekenschap wil geven. Daarom heerscht binnen het kartel een strenge verrekening, en het behoort tot de leekenvoorstellingen zowel van kapitalisme als van socialisme, als men meent, dat binnen het kartel waren zonder verrekening overgedragen kunnen worden, om kort te gaan, dat de afzonderlijke concern-bedrijven niet zeer goed tusschen "MIJN EN DIJN" weten te onderscheiden." (Leichter - als boven - blz. 52/53)

Is er dus een "verrekening" tusschen de verschillende bedrijven, ook binnen ieder afzonderlijk bedrijf wordt volgens de nieuwste en nauwkeurigste methoden de boekhouding gevoerd.

Uit hier niet nader te onderzoeken gronden was het kapitalitsich bedrijfsbeheer na 1921 gedwongen tot een "rationalisatie" der bedrijven over te gaan. Zoo ontstond omstreeks 1920 een geheel nieuwe litteratuur, waarin de methoden ontwikkeld zijn, om met groote nauwkeurigheid de "productiekosten" te berekenen voor iedere deelwerkzaamheid en voor ieder afzonderlijk procedé. Deze kosten worden uit zeer vele factoren opgebouwd: slijtage aan productiemiddelen, het verbruik aan grond- en hulpstoffen, een bepaalde norm voor sociale verzekeringen, alsook voor het beambtenapparaat enz. enz. Met behulp van algemeene formules kunnen zoodoende de "productiekosten" voor ieder apart artikel berekend worden.

Leichter zegt hieromtrent:

"De kapitalistische verrekening kan, als ze in een fabriek is doorgevoerd en glad verloopt, te allen tijde de waarde van een half-fabriekaat, of van een werkstuk, dat nog in bewerking is en de kosten van iedere afzonderlijke werkzaamheid nauwkeurig vaststellen. Ze kan bepalen in welke der werkplaatsen eener fabriek, op welke der machines, met welke arbeidskrachten een stuk werk goedkooper is, ze kan dus te allen tijde de rationaliteit van het werkproces tot 't hoogste opvoeren. Daarbij komt nog een andere mogelijkheid der kapitalistische verrekeingsmethode; in iedere fabriek heeft men een aantal lasten en uitgaven, die niet direct in het eindproduct van het bedrijf gaan (bedoeld worden bijvoorbeeld het loon van beambten, de verwarming der localiteiten enz. - G.I.C.)..... het behoort tot de groote veroveringen

der kapitalistische verrekeningsmethoden, deze nauwkeurigheid in de bedrijfsrekening te hebben mogelijk gemaakt."

(Leichter - als boven - blz. 22/23)

Zeer zeker zijn de formules, zooals die nu in een bepaald bedrijf gelden, in het communisme niet bruikbaar, omdat verschillende factoren, die nu in de kostprijsberekening worden opgenomen, bijvoorbeeld rente van het kapitaal, voor ons wegvallen, en omdat ze op de algemeene noemer *geld* gebaseerd zijn, maar de methode als *zoodanig* is een blijvende winst.

Ook in dit opzicht wordt de nieuwe samenleving geboren uit de schoot der oude.

c. De aanwinst.

Vanuit deze gezichtshoek gezien, verschijnt de "onmogelijk praktisch doorvoerbare berekening" van de arbeid, die in een bepaald product steekt, in een heel ander licht. Wat Kautsky vanuit z'n economische centrale niet kan, dat kunnen de producenten zelf heel goed. Het geheim is, dat ieder bedrijf, geleid door z'n bedrijfsorganisatie, als "zelfstandige" eenheid optreedt, juist als onder het kapitalisme.

"Op het eerste gezicht zal men vermoeden, dat ieder bedrijf tamelijk zelfstandig is, doch ziet men nauwkeuriger toe, dan zal men duidelijk de navelstreng zien, waardoor het afzonderlijke bedrijf met het overige bedrijfsleven en z'n leiding is verbonden."

(Leichter - als boven - blz. 101)

Iedere "zelfstandige" eenheid heeft een "eindproduct" en door toepassing van de formule $(p + g) + a$ kan ze altijd bepalen, hoeveel arbeid voor zijn productie nodig is. Als het "eindbedrijf" ten slotte haar "eindproduct" klaar heeft, zoodat het in de consumptie kan overgaan, weten we meteen, hoeveel arbeid het heeft opgeslorpt "vanaf het eerste begin tot volledig eindproduct inclusief transport en andere nevenwerkzaamheden". Zooals de productie zich uit deel-processen opbouwt, zoo bouwt zich ook de berekening van de arbeidstijd op, een berekening, die volkomen in handen van de producenten berust en dus geen functie is van de economische centrale van Kautsky.

Kautsky ziet dus wel de noodzakelijkheid in, de arbeidstijd der producten te berekenen, maar hij ziet geen kans het praktisch te verwezenlijken. Hij kan dus geen exacte vating vinden voor de "maatschappelijk gemiddeld noodzakelijke arbeid". Geen wonder dus, dat hij van de problemen, die zich rondom dit punt bewegen niets, maar dan ook totaal niets terecht brengt. Zoo vertelt hij allerlei dwaasheden over de "prijzen" der producten (blz. 321), terwijl het verschil in productiviteit der

bedrijven en de vooruitgang der techniek hem in de grootste moeilijkheden brengt.

Ofschoon het, nadat we de principieële fout hebben bloot gelegd, overbodig is, ons nog nader met zijn bezwaren bezig te houden, willen we ter wille van een concrete begripsvorming van de categorie van de maatschappelijk noodzakelijke arbeid zijn beschouwingen verder vervolgen.

d. Het verschil in productiviteit der bedrijven.

Daartoe geven we allereerst onze aandacht aan de "prijzen" der producten. Hij vestigt de aandacht op het feit, dat niet alle bedrijven even productief zijn. Het eene bedrijf is gunstiger gelegen dan het andere, of het heeft een betere organisatie der productie, of wel er zijn betere machines: om kort te gaan, de productiekosten zullen in alle bedrijven, die het zelfde product maken, iets, misschien zelfs veel verschillen. Zoo zal bijvoorbeeld de eene schoenfabriek de schoenen kunnen produceeren in 3.125 uur, een andere in $3\frac{1}{2}$ uur en weer een andere in 3 uur per paar. Ieder bedrijf krijgt dus een andere productietijd, ieder bedrijf heeft haar eigen bedrijfsgemiddelde.

Bij maatschappelijke productie gaat het er echter om, het maatschappelijk gemiddelde te bepalen, dat is, hoeveel arbeid er in een paar schoenen steekt, gerekend over de heele maatschappelijke schoenenproductie. Het is dus niet anders dan het gemiddelde van alle schoenfabrieken uit het district. Zoo zou het in de door ons genoemde voorbeelden heel goed mogelijk zijn, dat het maatschappelijk gemiddelde op 3.3 uur per paar komt.

Het is dus een eigenaardig geval. Het maatschappelijk gemiddelde zou in ons voorbeeld op 3.3 kunnen liggen, terwijl er geen enkel bedrijf is, dat volgens dit gemiddelde werkt! Er is dus een tegenstelling tusschen de werkelijk bestede arbeid in ieder afzonderlijk bedrijf, het bedrijfsgemiddelde, en het maatschappelijk gemiddelde.

Deze tegenstelling zal altijd blijven bestaan, ook al is het communistisch bedrijfsleven volkomen georganiseerd. Want zelden zullen twee bedrijven volkomen gelijk zijn. Reeds de vooruitgang der techniek maakt, dat er wel altijd verschillen zullen zijn, omdat bij het invoeren van een nieuw type machine, dit toch niet overal tegelijk in bedrijf wordt gebracht.

Het is deze tegenstelling die Kautsky voor onoverkomelijke moeilijkheden stelt en die hem tot de "onmogelijkheid" van de arbeidstijdrekening doet besluiten.

Hij vraagt:

"En welke arbeid zou men moeten berekenen? Toch niet die, welke het product werkelijk gekost heeft. Dan zouden

verschillende exemplaren van dezelfde soort verschillende prijzen dragen, die, welke onder ongunstige omstandigheden gemaakt werden een hoogere dan de andere. Dat zou absurd zijn. Ze zouden alle dezelfde prijs moeten dragen en deze zou dan niet naar de werkelijk bestede arbeid berekend moeten worden, maar naar de maatschappelijk noodzakelijke arbeid."

(Kautsky - "Die proletarische Revolution" - blz. 319)

Kautsky verlangt hier zeer terecht, dat de prijzen der producten (we zullen zijn terminologie maar even overnemen) overeen moeten komen met de maatschappelijk noodzakelijke arbeid. Dat is dus niet met de arbeid, die in ieder afzonderlijk bedrijf aan het product werd besteed, want deze ligt nu eens boven, dan weer beneden de hoeveelheid maatschappelijke arbeid.

De oplossing van het vraagstuk ligt echter alweer hierin, dat de producenten zelf, dat is hier: hun afdeling 'boekhouding', dit maatschappelijk gemiddelde bepalen en niet Kautsky! Wat de leiders van "het algemeene kartel van Hilferding" niet kunnen, dat kunnen de producenten zelf heel goed!

Want, waarom gaat het eigenlijk?

Het gaat, om het bepalen van het gemiddelde uit de heele schoenenbranche. We zien hieruit, dat de eisch van het bepalen van de maatschappelijk noodzakelijke arbeid al direct voert tot een boekhoudkundige verbinding van de gelijksoortige bedrijven, de horizontale aaneensluiting. In de allereerste overgangstijd zal het nog wel niet ver boven deze boekhoudkundige aaneensluiting uitkomen, maar mettertijd, moet uit de resultaten der boekhouding een wederzijdsche technische doordringing voortvloeien. Deze horizontale aaneensluiting is nu echter geen "vertrusting", die het staatsbeambtenapparaat voltrekt en waarbij de producenten voor de leiding van het productieproces worden uitgescheid, maar de aaneensluiting groeit uit de bedrijven zelf. Het hoe en waarom is voor ieder arbeider volkomen duidelijk, "doorzichtig", want eerstens begrijpen de arbeiders heel goed, dat ze niet tegen elkaar kunnen gaan "concurreren" en tweedens ervaren ze al heel gauw, dat planmatige productie alleen mogelijk is, op de grondslag van het maatschappelijk gemiddelde.

De verbinding der afzonderlijke bedrijven tot industrie-branches lijkt uiterlijk dus veel op de kapitalistische "kartel-vorming". De kapitalistische ondernemingen sluiten zich echter aaneen, om de winst zoo groot mogelijk te doen zijn: ze stellen de prijzen zò vast, dat het slechtste bedrijf nog met winst kan werken, waardoor de goed ingerichte fabrieken een extra-winst in de

wacht slapen. De communistische industrie-branche bepaalt echter het gemiddelde van alle bedrijven.

T e z a m e n h e b b e n d e b e d r i j v e n d e m a a t s c h a p p e l i j k g e m i d d e l d e p r o d u c t i v i t e i t .

Wat het eene bedrijf onder-productief is, moet het andere noodzakelijk boven-productief zijn, juist omdat het gemiddelde uit hen alle bepaald is. De afwijkingen naar onderen en naar boven zijn daarom samen altijd 0. Wanneer alle bedrijven, zoowel de onder- als de boven-productieve, hun product volgens de m a a t s c h a p p e l i j k e productietijd aan de samenleving doorgeven, moet de boekhouding van de industriebranche a l t i j d "kloppen".

Het opheffen van de tegenstelling van de in ieder afzonderlijk bedrijf werkelijk bestede arbeid en het maatschappelijk gemiddelde is dus een kwestie, die b i n n e n de industrie-branche haar oplossing vindt. Het is een kwestie van boekhouding. H o e deze boekhouding verloopt, valt buiten het raam van algemeen theoretische beschouwingen, omdat deze bewerking al naar de aard der bedrijven zal wisselen. Hier voeren vele wegen naar het doel.

In beginsel komt het echter op het volgende neer:

SCHOENENBRANCHE.

Bedrijf No: 1 produceert	40 000 p.schoenen à 3.125 uur = 125 000 uur.
Bedrijf No: 2	65 000 à 3.5 uur = 227 500 uur.
Bedrijf No: 3	100 000 à 3 uur = 300 000 uur.

In de heele branche 205 000 p.schoenen bevattende 652 500 uur.

Dat is per paar 652 500 : 205 000 = 3.18 uur.

De bedrijfsgemiddelden zijn dus 3.125, 3.5 en 3 uur. Het maatschappelijk gemiddelde ligt op 3.18. Bedrijf No: 1 heeft een productietijd beneden het maatschappelijk gemiddelde en is dus boven-productief. Bedrijf No: 3 eveneens. Bedrijf No: 2 werkt "duurder" dan het maatschappelijk gemiddelde en is dus onder-productief. Als de schoenen tegen 3.18 in de consumptie gaan, houden de bedrijven No: 1 en 3 boekhoudkundig uren "over" maar dat is juist het bedrag, dat bedrijf No: 2 boekhoudkundig "te kort" komt.

e. De vooruitgang der techniek.

Maar Kautsky heeft voor het bewijs van de "onmogelijkheid" der arbeidstijdrekening nog meer pijlen op z'n boog. Nadat hij er op gewezen heeft, welk een "reusachtige arbeid" het zou zijn, het bedrag aan arbeid te berekenen, vanaf het eerste begin tot volledig eindproduct, zegt hij:

"En zou men hiermee gereed zijn, dan moest men weer van voren af aan beginnen, omdat de technische verhoudingen intusschen in vele branches veranderd zijn."

Ja, ja, het is een heel droevig geval! Vanuit zijn hooge zitplaats, waar alle draden der productie samen komen, heeft hij alle deelprocessen van de arbeid nauwkeurig nagegaan en berekend, hoeveel arbeid in de producten steekt. Dat is dan goddank klaar! Maar nu komt die duivelsche techniek..... en die stuurt weer al z'n berekeningen in de war!

We moeten ons echter haasten Kautsky gerust te stellen. Het bedrag aan arbeid dat het product heeft, als het alle deelprocessen doorloopen heeft, verschijnt niet plotseling onder het krampachtig geschrijf van zijn potloodje, maar de producenten bepalen de arbeidstijd voor ieder deelproces. Bij een voortuitgang der techniek, of bij een andere toename der productiviteit, daalt de maatschappelijk gemiddelde tijd v o o r d a t d e e l p r o c e s . Is het product toevallig consumptie-artikel, dan gaat het met verlaagde productietijd in de distributie over en daarmee uit. Moet het echter als p of g (als productiemiddel of als grondstof) d o o r g e g e v e n worden, naar een ander bedrijf, dan worden voor dit andere bedrijf de "onkosten" minder, zoodat ook dit bedrijf "goedkoop" kan werken. Zoo plant de verlaging van de maatschappelijke productietijd in één branche zich in het heele bedrijfsleven voort, zonder dat iemands berekeningen in de war gestuurd worden.

De bezwaren, die Kautsky tegen de arbeidstijdrekening te berde brengt, spruiten alle voort uit de gekke opvatting, die hij van de maatschappelijke productie heeft. Hij zit vastgeroest in het "algemeene kartel" en daarom praat hij wel over "maatschappelijk noodzakelijke arbeid" maar hij ziet geen kans, om dit begrip in concrete vorm te geven. Dit is geen wonder. Het verkrijgt deze vorm eerst, door het beheer der productie in handen der producenten te leggen, door "de associatie van vrije en gelijke producenten" te verwezenlijken.

Zoo zien we dus, hoe de revoluti-
onaire klassenstrijd, die het Raden-
systeem schiep, tegelijk een concre-
te vorm gaf aan de maatschappelijk
noodzakelijke arbeid.

.....